

Posudek konzultantky na rigorózní práci Mgr. Ireny Kurucové: *Právne postavenie vnútorne presídlených osôb a utečencov v medzinárodnom práve*

Rigorózní práce Mgr. Ireny Kurucové se zaměřuje na značně komplexní a široké téma právního postavení uprchlíků a vnitřně přesídlených osob v současném mezinárodním právu. Volba tématu již předznamenává hlavní silné i slabší stránky práce. Do první kategorie spadá především to, že autorce se podařilo předložit ucelený přehled mezinárodněprávního režimu aplikovatelného na dvě odlišné, leč v mnoha ohledech blízké kategorie chráněných osob. Plusem práce je také to, že se autorka snaží upozornit na shody a rozdíly obou těchto režimů, kterým právě s ohledem na podobnosti mezi nimi stojí zas to věnovat pozornost. Konečně, práce ukazuje, že autorka se v traktované problematice velmi dobře orientuje a dokáže jasně identifikovat klíčové právní i praktické problémy. Jistou daní za komplexnost práce je nemožnost věnovat se jednotlivým aspektům problematiky do detailu a s tím související nutnost projít některé témata spíše stylem příručkového popisu než odborného rozboru. Pozitivní aspekty práce nicméně převažují, a proto celkově hodnotím předloženou práci jako zdařilou a plně způsobilou k obhajobě.

1. Aktuálnost (novost) a náročnost tématu:

Počet uprchlíků a vnitřně přesídlených osob ve světě sice v posledních letech postupně klesá, přesto toto téma zůstává aktuální. Na rozdíl od mnoha jiných mezinárodněprávních témat se navíc jedná o problematiku, se kterou je v rostoucí míře konfrontována rovněž Česká republika a česká veřejnost. Ta má přitom o obsahu pojmů „uprchlík“ a „vnitřně přesídlená osoba“ jen velmi vágní představu. Termín „uprchlík“ je obvykle vztahován na jakoukoli osobu cizí národnosti pobývající na území ČR. Termín „vnitřně přesídlená osoba“ pak naopak není vztahován ani na ty, kteří by definici mohli odpovídat (osoby přesídlené v důsledku živelných katastrof známých i z ČR). Z tohoto hlediska je téma rigorózní práce zvoleno vhodně. Zpracování tématu kladlo na autorku střední nároky – na straně jedné je v oblasti uprchlického práva a práva IDPs k dispozici poměrně hojně materiálů, dokonce i v češtině, ze kterých mohla autorka vycházet; na straně druhé vzhledem ke zvolenému komplexnímu přístupu bylo třeba seznámit se s prakticky všemi aspekty problematiky a zamyslet se též nad vzájemným vztahem obou právních systémů (právo uprchlické, právo IDPs). Autorka se těchto úkolů zhostila převážně úspěšně.

2. Formální stránka práce a využití zdroje:

Vzhledem k tomu, že práce je psána ve slovenštině, nejsem plně schopná posoudit její gramatickou a stylistickou stránku – při četbě mě ale nezarazily žádné chyby, které by byly markantní i pro nerodilého mluvčího. Práce má standardní, resp. lehce nadstandardní rozsah – celkem 182 stran, z toho 142 strany vlastního textu. Struktura práce je logická – nejprve se pozornost zaměřuje na IDPs, následně se pozornost přesouvá k uprchlíkům. Autorka se snaží vystavět obě části, jak je to jen možné, zrcadlově, aby usnadnila vzájemné porovnání právních režimů. Formální úprava textu je v pořádku, byť může lehce zarazit hojné využívání výčtové metody (výčet v bodech) namísto souvislého textu. V úvodu, resp. jeho druhé části navíc není text dělen do odstavců. Autorka vychází ze značného množství primárních materiálů i sekundární literatury. Ve výčtu výrazněji postrádám snad jen česky psanou publikaci Dr. Věry Honuskové – Definice uprchlíka a její výklad a aplikace v současném mezinárodním právu (PF UK 2012), jejíž využití by bylo užitečné. Práce se zdroji a způsob jejich citování je v souladu s normou PF UK, pouze u internetových zdrojů chybí uvedení typu zdroje a data jeho navštívení.

3. Charakteristika a hodnocení práce:

Práce sestává z úvodu, dvou částí – jedné věnované vnitřně přesídleným osobám, druhé zaměřené na uprchlíky – a závěru. Úvod nastoluje téma a vysvětluje, proč se autorka rozhodla věnovat ve své práci právě uprchlíkům a IDPs. Představeny jsou též struktura práce a hlavní zdroje využití při jejím zpracování. První část práce se zabývá právním režimem IDPs – nejprve vysvětluje samotný pojem, poté analyzuje právní režim aplikovatelný na IDPs (a to odděleně na univerzální, regionální a národní rovině) a nakonec se zamýšlí nad koncem přesídlení. Není zcela jasné, proč je kapitola o ukončení přesídlení kladena samostatně a není podřazena pod obecnější kapitoly právního režimu. Obdobně autorka nevysvětluje, proč první část uzavírá shrnutím, jež v části druhé (o uprchlících) chybí. Jednou ze zajímavých otázek, kterou práce diskutuje, je otázka právní síly a závaznosti *Řídících principů o vnitřním přesídlování* z roku 1999. Autorka zvažuje výhody a nevýhody *soft law* povahy dokumentu. V rámci obhajoby by se navíc mohla zamyslet nad tím, nakolik dokument odráží obyčejové právo – ať již bylo obyčejovým v době jeho vzniku, nebo se jím stalo po jeho přijetí.

Velmi zajímavá je rovněž kapitola 1.2.3., která srovnává kategorie vnitřně přesídlené osoby a uprchlíka. V rámci obhajoby by autorka mohla blíže rozebrat bod 2, jenž se týká příčin vynucené migrace. Jak autorka hodnotí rozdíly v okruhu důvodů, které mohou být

relevantní pro určení statusu uprchlíka na straně jedné a IDP na straně druhé? Měl by se okruh důvodů sjednotit? Kapitoly 1.3-1.5 rozebírají jednotlivé systémy ochrany (systém univerzální. Regionální a národní). Vzhledem k tomu, že tyto systémy, přinejmenším první dva, kombinují prvky práva lidských práv s prvky dalších odvětví (MHP apod.), je otázkou, zda je vhodné mluvit o právním postavení IDPs „z hlediska lidských práv a svobod“. V kapitole věnované národním úpravám by nebylo od věci zařadit sekci o České republice – čistě ze zajímavosti, byť obecně její nezařazení do seznamu má logiku. Během obhajoby by autorka mohla komentovat názor, podle něž existuje „právo nebýt odsunut“. Vidí autorka pro takové právo oporu v současném mezinárodním právu, popř. v právu některého ze zvolených států? A co přesně by případně tvořilo obsah takového práva?

Třetí část práce se zaměřuje na postavení uprchlíků. Autorka opět nejprve diskutuje pojem „uprchlík“, následně se zabývá právním režimem aplikovatelným na tuto kategorii osob a nakonec se zabývá trvalým řešením situace uprchlíka. Teoreticky nejzajímavější je nepochybně kapitola 2.3, ve které jsou představeny právní instituty ochrany uprchlíků (a instituty podobné) – např. princip non-refoulement, nebo institut azylu. Autorka se kloní k názoru, že princip non-refoulement je nejen součástí obyčejového práva, ale má dokonce kogentní povahu. Vzhledem k tomu, že tento závěr není jednoznačně přijímán, měla by autorka při obhajobě vysvětlit, o co jej opírá. Obdobně diskutovaný zůstává vztah institutu azylu a uprchlického práva, k němuž se autorka vyjadřuje v kapitole 2.4.2.1, kde současně mluví o stírání rozdílů mezi oběma oblastmi. V rámci obhajoby by bylo vhodné se u této problematiky zastavit podrobněji a zamyslet se nad tím, nakolik má azyl po zavedení statusu uprchlíka ještě význam a v jakých oblastech se tento význam případně projevuje.

V závěru autorka stručně shrnuje obsah práce a zároveň připomíná některé důležité rozdíly mezi právními režimy aplikovatelnými na vnitřně přesídlené osoby na straně jedné a uprchlíky na straně druhé. Jedním z těchto rozdílů je právní základ mezinárodního režimu – závazná mezinárodní smlouva v případě uprchlíků, *soft law* instrument v případě IDPs. Často diskutována bývá možnost přetvoření Řídících principů v mezinárodní smlouvu. Jak autorka na tuto možnost nahlíží – je reálná a žádoucí? Další kontroverzní otázka zmíněná v závěru práce, kterou tentokrát právní režimy uprchlíků a IDPs sdílejí, se týká trvalého řešení. V této souvislosti by autorka mohla krátce rozebrat otázku tzv. dlouhodobých uprchlíků/IDPs, kteří mimo svůj původní domov pobývají často desítky let, ba generace. Jaká řešení se nabízejí v případě těchto uprchlíků/IDPs a mělo by k nim mezinárodní právo podle názoru autorky přistupovat jinak než k uprchlíkům/IDPs dočasným?

4. Závěry a doporučení:

Rigorózní práce Mgr. Ireny Kurucové *Právne postavenie vnútorne presídlených osôb a utečencov v medzinárodnom práve* splňuje nároky kladené na tento typ prací na Právnické fakultě UK. Proto ji doporučuji k ústní obhajobě, během níž by se autorka měla vyjádřit k otázkám položeným v posudku.

V Praze dne 6. října 2013

JUDr. PhDr. Veronika Bílková, PhD., E.MA

Katedra mezinárodního práva PF UK